

O'QISH TURLARI VA UNDA AUTENTIK MATERIALLARDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI

*Mamedova Farangiz Mirmusoyevna, Samarqand chet tillar
instituti stajyor o'qituvchisi*

TYPES OF LEARNING AND TECHNOLOGY OF USING AUTHENTIC MATERIALS IN IT

*Mamedova Farangiz Mirmusoyevna, intern teacher at the
Samarkand Institute of Foreign Languages*

ВИДЫ ОБУЧЕНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АУТЕНТИЧНЫХ МАТЕРИАЛОВ

*Мамедова Фарангиз Мирмусоевна, преподаватель-
стажер Самаркандского института иностранных языков*

<https://orcid.org/0009-0000-7986-2858>

e-mail:
farangiz 05@gmail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'qish jarayonining turlari va autentik materiallardan foydalanish texnologiyasi muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: o'qish turlari, autentik materiallar, o'qish jarayoni, chuqurlashtirilgan o'qish, keng qamrovli o'qish.

Annotation: This article discusses the types of reading process and the technology of using authentic materials in it.

Key words: types of reading, authentic materials, reading process, intensive reading, extensive reading.

Аннотация: В этой статье рассматриваются виды процесса чтения и технология использования аутентичных материалов в нём.

Ключевые слова: аутентичные материалы, процесс чтения, интенсивное чтение, экстенсивное чтение.

KIRISH. O'qish – nutq faoliyatining retseptiv turi hisoblanib, ko'rish sezgilari orqali yozma axborotni qabul qilib, uning mazmunini tushunish faoliyatidir. Albatta bunda eshitish analizatorlari va talaffuz a'zolari ham faol ishtirok etadi, bu esa o'qish faoliyatining tinglab tushunish, gapirish bilan ham uzviy bog'liqligidan dalolat beradi [1;48-bet]. O'qish kompetensiyasi bu shunchaki til ko'nikmasi emas, balki shaxsning axborotni qabul qilish, uni qayta ishlash va amalda qo'llash imkoniyatini kengaytiradigan muhim omil hisoblanadi. O'qish (kompetensiyasi) haqida gapirganda, bu faqat matnni o'qish va tushunish bilan cheklanilmaydi. O'qish kompetensiyasi o'quvchining matnni samarali tarzda o'qib, undagi ma'lumotlarni tahlil qilish, baholash va ulardan

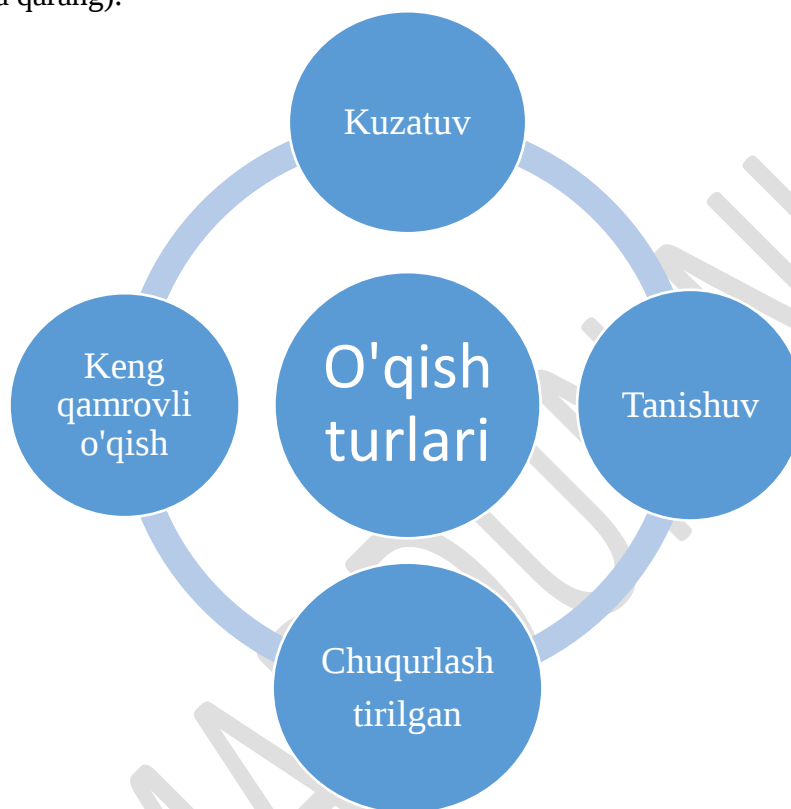
foydalana olish qobiliyatini anglatadi. O'qish – bu so'zni tanib olish, tushunish, ravonlik va motivatsiyani o'z ichiga olgan jarayon hisoblanadi. O'qish, shuningdek, retseptiv psixolingvistik jarayon bo'lib, unda talabalar o'qilgan matndan ma'no yaratadilar[2;54,71-93].

ADABIYOTLAR TAHLILI: Talabalar ingliz tilini o'rganish, ayniqsa, ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega ekanligi va qanday usulda o'rganishni yaxshi bilishlari kerak. Talabalar o'rtasida o'qishni singdirish maqsadida o'qishning uchta turi mavjud: og'zaki o'qish, keng qamrovli o'qish va chuqurlashtirilgan o'qish turlaridir[3;174]. Quyidagi jadvalda o'qish turlariga alohida ta'riflar berilganligini ko'rishimiz mumkin (1.1jadvalga qarang).

1.1 jadval. O'qish turlariga ta'riflar

Chuqurlashtirilgan (Intensive reading)	Keng qamrovli (Extensive reading)
Siz butun matnni tushinishingiz kerak.	Barcha soʻzlarni tushinishingiz shart emas.
Muayyan maʼlumotlarni topish uchun oʻqish.	Umumiy maʼlumot uchun oʻqish.
Imtihon uchun oʻqish, maqolalar.	Kitoblar.
Grammatik shakllarga va nutq birliklariga ahamiyat bergan holda oʻqish.	Zavq uchun oʻqish.

Oʻqish kompetensiyasining maqsadiga koʻra turlariga doir maʼlumotlar quyidagi chizmada tasvirlangan (1.2 - chizmaga qarang).

1.2. Xorijiy tildagi yozma nutqning oʻqish kompetensiyasi turlari

Talabalarning eʼtiborini oʻqish orqali ingliz tilini oʻrganishga jalb qilish oʻqituvchining vazifalaridan biri hisoblanadi. Afsuski, bugungi kunda talabalarning aksariyati ingliz tilidagi materiallarni oʻqishga qiziqish bildirmaydi, buning oʻrniga ular har xil videolar, zamonaviy qoʻshiqlar va kulgili suratlarni koʻrishni afzal koʻrishadi. Talabalarga tilni oʻzlashtirishda yordam berishda hamda talabalarning real vaziyatda ishtirok etish qobiliyati oʻrtasidagi tafovutni bartaraf etish maqsadida har xil turdagi haqiqiy materiallardan foydalanish muhim omil sanaladi. Haqiqiy, yaʼni hayotda uchraydigan materiallar talabalarning oʻqishini rivojlantirishda foydali ekanligi isbotlangan va ularga koʻproq bilim olishga yordam berishi aniqlangan. Koʻpgina kuzatishlar shuni

koʻrsatadiki, autentik materiallardan foydalanish oʻqish qobiliyatini oshirishga ijobiy taʼsir koʻrsatib, ularni oʻqishga undaydi. Autentik materiallar – bu til oʻrganishda yoki oʻqitishda real hayotda ishlatiladigan, maxsus oʻquv maqsadida yaratilmagan materiallar hisoblanib, ular tilni tabiiy va kontekstda tushunishga yordam beradi. Autentik materiallarning turlari quyidagilarni qamrab oladi:

1. Matnli materiallar:

- Gazeta va jurnal maqolalari, reklama eʼlonlari;
- Rasmiy hujjatlar (arizalar, shartnomalar).

2. Audio va video materiallar:

- Intervyular, yangilik dasturlari;
- Podkastlar;
- Filmlar, seriallar va reklama roliklari.

3. Vizual materiallar:

- Billboardlar va bannerlar;
- Ijtimoiy tarmoqlardagi postlar.

Xairuddinining fikricha haqiqiy materiallardan foydalanish talabalarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularni o'qishga undashga xizmat qiladi. Demak, hayotiy yoki hayotda tez-tez uchraydigan materiallardan foydalanish talabalarning o'qish mashg'ulotini kuchli ishtiyoq bilan bajarishlariga va darsning sifatli va mazmunli olib borilishiga olib keladi[4;160]. Bundan tashqari, I.M.Tuxtasinov va N.N.Normatovalarning fikriga ko'ra vaqt taqsimotini hisobga olish zarur bo'lib, davlat ta'lim standartlarida nutq faoliyati turlarini rivojlantirishda qo'yilgan maqsadlarga erishishda DTS har bir auditoriya mashg'ulotida nutq faoliyati turlari uchun vaqt taqsimoti quyidagi nisbatda bo'lishini ko'zda tutadi: tinglab tushunish –25%; gapirish – 25%; o'qish –30%; yozish – 20% ni tashkil etishi lozim [5; 463–466].

TAHLIL VA NATIJALAR. Berardo (2006) va Namaziandostlarning ta'kidlashicha, autentik materiallardan foydalanish talabalarga o'zlarini real kontekstda qo'llanilgan haqiqiy til bilan tanishtirishga yordam beradi va autentik materiallar talabalarni rag'batlantirishga yordam beradi, agar talabalar o'qiganlarini tushunsa, bu ularga muvaffaqiyat hissini beradi va natijada, keyingi o'qishni kuchaytirishga xizmat qiladi. Masalan, hikoyalar, komikslar, jurnallar va gazetalarni o'qish[6;60-69]. Ingliz tilini o'qitish maqsadida haqiqiy materiallardan foydalanish talabalarning o'qishni tushunish qobiliyatini rivojlantirishga, o'qilgan ma'lumotni o'zlashtirishga yordam beradi, talabalarga o'quv maqsadlarini belgilashga yordam beradi va takrorlash usullaridan foydalanishni tezlashtiradi[7;86-91].

XULOSA VA TAKLIFLAR. Ingliz tili o'qituvchilari o'qishni o'rgatishda tegishli hissa qo'shsa, talabalarda yaxshi o'qish odatini shakllantirishlari mumkin. O'qituvchilar yaxshi o'qish odatini shakllantirish uchun o'z o'quvchilarini zavq bilan o'qishga undashlari kerak, bu keyinchalik yaxshilangan akademik o'qish qobiliyatiga aylanadi. O'qishni tushunish nafaqat oliy o'quv yurtlarida, balki o'zaro kundalik hayotda muvaffaqiyatli munosabatda bo'lishda, bilim egallash uchun ham qimmatli mahorat hisoblanadi.

Yuqoridagi fikrlarni umumlashtirgan holda aytish mumkinki, matnni yetarlicha tushuna olmaslik talabalarning kerakli ma'lumotni anglay

olmasligiga, o'qigan ma'lumotlarini xotirada yaxshi saqlay olmasligiga sabab bo'ladi va bu omil keyinchalik hayotlarining turli bosqichlarida ham ta'sir ko'rsatishi mumkin, o'qishdagi qiyinchiliklar talabalarning turli jihatlariga, shu jumladan ularning ta'lim taraqqiyotiga, o'zini o'zi qadrlashiga, o'qish va o'rganishga bo'lgan munosabat, o'qish motivatsiyasi, kasb tanlash, ijtimoiy-iqtisodiy holat va kelajakda o'qish muvaffaqiyatini belgilaydi. Menimcha, har bir talaba o'qishni tushunish mahoratiga ega bo'lishi shart, misol uchun: ko'chalardagi har xil afishalar, reklamalar, ko'rsatmalar, ishga ariza shakllari va gazetalardagi e'lonlarni tushinish uchun ham o'qishni tushinish lozim hisoblanadi. Shuningdek, talabalarning ishga kirishi, uni saqlab qolishi va o'z kasbi bilan muvaffaqiyatli shug'ullanish, har xil kundalik faoliyat va hattoki, mustaqil yashashlari uchun ham o'qish qobiliyati muhim o'rinni egallaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yoqubov I. Ingliz tili o'qitish metodikasi ma'ruzalar matni. Toshkent - 2010. –48-172 bet.
1. Olifant,T., Cekiso,M., Boakye,N., & Madikiza,N. (2020). Investigating Reading Comprehension Strategies Used by Teachers during English First Additional Language Reading Instruction. *Journal for Language Teaching*, 54, 71-93. <https://doi.org/10.4314/jlt.v54i2.4>. (Access date: 31.05.2025).
2. Muradkasimova K.Sh. Ingliz tilini o'qitishda talabalarning ko'nikmalarini baholash. *Ped.fan.fal.dok.dis. (PhD)*. –T., 2017. – 174 b.
3. Khairuddin,Z. (2013). A study of students' reading interests in a second language. *International Education Studies*, 6(11), 160–170. <https://doi.org/10.5539/ies.v6n11p160> (Access date: 31.05.2025).
4. Tuxtasinov,I., & Normatova,N. (2024). Talabalarda kasbga yo'naltirilgan ingliz tilidagi og'zaki muloqotni rivojlantirishda yuqori samaradorlik va vaqt unumdorligiga erishish. *Tamaddun Nuri Jurnali*, 5(56), 463–466.
5. Berardo, S. A. (2006). *The use of authentic materials in the teaching of reading*. *The Reading Matrix*, 6(2), 60-69.
6. Namaziandost, E., & Shahriari, H. (2020). *Effects of Authentic Materials on EFL Learners' Reading Comprehension Ability*. *Theory and Practice in Language Studies*, 10(5), 86.